

สวัสดิการออดสรรณ์ : พุทธปฏิบัติที่ยั่งยืน

*สุทธิพงษ์ ปานเพชร

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า คนไทยรักอิสระต้องการเสรีภาพ การมีที่พึ่งในเชิงวัฒนธรรมทำให้คนไทยมีความเป็นตัวของตัวเองได้อย่างดีเยี่ยม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเชิงเอาตัวรอด มีประสิทธิภาพซึ่งเห็นได้จากเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ในอดีต จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทยมีวิวัฒนาการด้านการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และพึ่งพาตนเองมากกว่าพึ่งพาผู้อื่น วิถีชีวิตของคนไทยในอดีตจึงมีลักษณะเป็น **อัตตสรณ์** ซึ่งปัจจุบันความเป็นอัตตสรณ์ไม่มีเพราะกิจกรรมทุกประเภทต้องพึ่งพาสิ่งต่างๆ เช่น เทคโนโลยี การค้าเสรี ตลาดเสรี อันเป็นต้นทุนกำไรซึ่งเป็นความสุขทางกายภาพมากกว่าความสุขทางจิตภาพและความต้องการมีเสรีภาพ อย่างบริสุทธิ์ คนเป็นจำนวนมากที่เรียกหาให้วิถีชีวิตแบบ**อัตตสรณ์**กลับมาอย่างเดิมซึ่งแนวทางที่จะทำให้วิถีชีวิตแบบเดิมกลับมา

ต้องมีหลักสำคัญที่อิงนามธรรมเชิงพุทธศาสตร์มาปรับเพื่อให้เกิดต้นทุนของการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งอาจปรากฏรูปลักษณะที่ต่างกัน เช่น การพัฒนาตนเอง สังคมวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

การดำเนินชีวิตของคนไทยจะเป็นไปในรูปแบบสวัสดิการพึ่งตนเองที่ได้กำไรในทุกๆ ด้านโดยเฉพาะกำไรทางด้านวัฒนธรรม ความคิด การทำมาหากิน การดูแลรักษา ความมั่นคง ความปลอดภัย และการสร้างนนทนการ สิ่งเหล่านี้ได้พัฒนาการมาตามรูปแบบพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการซึมซับวิธีคิดและการกระทำจากการได้เห็นคุณค่าของหลักคำสอนที่ส่วนใหญ่คิดเพียงว่าเป็นนามธรรมเหมาะสำหรับพระสงฆ์หรือผู้อยู่ในศีลพรตเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น

*อาจารย์ประจำ กลุ่มวิชาวัฒนธรรมวิจิตร หมดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
: สสม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต) สาขา การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สวัสดิการอัตรสรณ์ มีรูปลักษณะดังนี้

๑. สวัสดิการเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นความคิดเห็นที่มุ่งประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากกว่าประโยชน์ในด้านการเก็งกำไรเหมือนตลาดหุ้น ซึ่งกลุ่มคนในระบบตลาดจะมองเพียงการดำเนินชีวิตเป็นไปตามกลไกตลาดขึ้นอยู่กับอุปสงค์ อุปทานเท่านั้น แต่ในทางกลับกันสวัสดิการเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกลับเป็นกลไกที่ตอบสนองอัตตลักษณ์ไปสู่ความสำเร็จเพื่อให้ชีวิตที่กินดี อยู่ดี (Well Being) ตรงกับหลัก “สันโดษ” คือ การเป็นอยู่แต่พอดีไม่ฟุ้งเฟ้อ หรือไม่ปฏิบัติตนตามกระแสสังคมมากเกินไปอาจทำให้ต้นทุนเสียไปอย่างไม่หวนคืนมา เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับอุปกรณ์การสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แนวคิดสวัสดิการเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีวิธีการพัฒนา กล่าวคือ

- ความกระตือรือร้น เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นตนเองให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ขยันไม่เกียจคร้าน และรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เพราะความกระตือรือร้นเป็นการสร้างจิตสำนึกให้รักงานที่ทำ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่ประวิงเวลาในการทำงาน รวมทั้งไม่จับจดในงานที่ทำ

- ความมีระเบียบวินัย ส่งเสริมพฤติกรรมด้านการจัดการในมุมมองเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่จะมีความคิดเพียงด้านเดียวคือ เรื่องกลไกตลาดที่มีอิทธิพลกว่าการหามาเพื่อจ่ายแต่ในที่นี้จะเป็นการส่งเสริมวิธีการใช้จ่ายที่เหมาะสมและไม่เสียหายโดยมีแนวทางการจัดการและจัดระเบียบวินัยทางการครองชีพให้เกิดความสมดุลอันได้แก่

๑. การจัดเก็บในสิ่งที่ได้มาจากความกระตือรือร้น ในหน้าที่การงานไม่ให้ เสียหาย

๒. ใช้จ่ายและรักษาสินทรัพย์ที่หามาได้ในชีวิตประจำวันตามความจำเป็น ไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่าย และไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกประเภท

๓. การลงทุนเพื่อเพิ่มทุนทรัพย์สินอย่างชาญฉลาดหากไม่มีแหล่งลงทุนก็ให้จัดเก็บให้เหมาะสมซึ่งอาจเป็นกำไรจากการเก็บ เช่น ฝากธนาคารหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

๔. ช่วยเหลือสังคม เพื่อการพัฒนาจิตใจและเพิ่มมิตรภาพให้เพิ่มขึ้น

- ใส่ใจผู้คน ในกระบวนการดำรงชีวิตมิตรบริวารก็มีส่วนในการจรรโลงชีวิตให้มีความสุขหรือบันเทิงความทุกข์ทั้งชีวิตตน ครอบครัว การเลือกคบเพื่อนควรคัดสรรเฉพาะเพื่อนที่มีบุคลิกภาพและน้ำใจที่ดีงาม เช่น เพื่อนที่ไม่แนะนำเรื่องอบายมุข (หนทางแห่งความเสื่อม) ซึ่งเป็นต้นทุนแห่งความล้มเหลว

- การเข้าใจต้นทุน ชีวิตที่ประสบความสำเร็จในแต่ละระดับมีความแตกต่างกัน ผู้ที่ฉลาดทำความเข้าใจกับต้นทุนของชีวิต ครอบครัว และเศรษฐกิจจะมีการศึกษาพิจารณาโอกาสและนำชีวิตไปอย่างเหมาะสมและไม่ตกไปตามกระแสของสังคมที่ชั่ววอกอยู่ในปัจจุบัน

สวัสดิการเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นการรักษาความสมดุลในการดำรงชีวิต สร้างมาตรฐานชีวิต ซึ่งเป็นความพยายามที่ทำให้คนไทยสมัยอดีตมีความสุขและกำหนด ต้นทุนและกำไรได้ด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับนักเศรษฐศาสตร์ปัจจุบันแล้วมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะคนไทยในอดีตเป็นนักเศรษฐศาสตร์และนักสวัสดิการให้แก่ตนเองอย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรมกับชีวิตมากกว่าที่กำหนดต้นทุนกำไรไปตามกลไกตลาด ดังคำกล่าวที่

ว่า พอใจตามที่มี ยินดีตามที่ได้ สุขสบายตามที่เป็น สงบร่มเย็นเมื่อรู้จักคำว่า “พอ” ซึ่งเป็นหัวใจ เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่เน้นสุขภาพกายและจิตของคนในสังคม

๒. วัฒนธรรมสังคมเชิงพุทธ เป็นที่ทราบโดยภาพรวมว่า สังคมไทยมีความหลากหลายเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความเชื่อ การดิ้นรนต่อสู้กันในระบบต่างๆ ของกลุ่มชนเหล่านี้ แต่สังคมไทยก็ยังมีข้อยุติสร้างความสงบสุข ปัจจุบันวิถีคิดแบบอัตตสรณ์ จึงเหมาะแก่การสร้างสรรคงาน ที่ตนเองถนัดจากเพื่อกินอยู่ไปวันๆ มาเป็นต้นทุนและกำไร แล้วกระจายตัวกำไรที่ได้รับไปสู่สิ่งที่เรียกว่า การกุศล (Charity) พุทธศาสนาส่งเสริมความชัดเจนของวิถีชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นการฝึกกำลังให้สังคมมีความเพียบพร้อมด้านการศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย รายได้ ความมั่นคง ปลอดภัย รวมทั้งนันทนาการ คนทั่วไปสามารถที่จะปฏิบัติตนได้และพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างพลังด้านสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดสวัสดิการอัตตสรณ์จนเข้าสู่วัฒนธรรมสวัสดิการ ซึ่งประกอบด้วย

- ความรัก สังคมในทุกๆ วัย จะแสวงหาความรักในหลายรูปแบบวิถี การสร้างความมั่นคงด้วยความรักในระดับพื้นฐานคือ วัฒนธรรมความรักในครอบครัว (family base) คือ ครอบครัวเป็นฐานในการพัฒนามีความรับผิดชอบในหน้าที่ของกันและกัน ครอบครัวแล้วขยายผลไปสู่สังคม แต่ก็มีกรอบจำกัดอยู่ที่ว่า ผู้นำจะต้อง ไม่มีความอยากหรือความคิดริษยามาเป็นตัวขวางกั้น ไม่ทำให้ตนเองและครอบครัวได้รับความลำบาก

- ความเข้าใจ เป็นการมองปัญหาความเดือดร้อนของผู้อื่นที่ตนอาจช่วยเหลือได้และไม่คิดอาฆาตพยาบาท ในคนที่มีฐานะต่ำกว่า หรือสูงกว่า สังคมอัตตสรณ์ จะมีความสุกต่อเมื่อมีความเข้าใจต่อกัน รู้ความลำบากเดือดร้อนและความมุ่งหมายต่อกัน ดังสำนวนที่ว่า “เอาใจเขามาใส่ใจเรา”

- การชื่นชม ใครว่าการชื่นชมผู้อื่นขณะประสบผลสำเร็จไม่สำคัญตามโดยหลักจิตวิทยา ถือว่าการชื่นชมเป็นการสร้างและเพิ่มพลังให้กับผู้ได้รับการชื่นชม เป็นการแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุขต่อการดำเนินชีวิต การงาน หรือประสบผลสำเร็จในทุกๆ ด้าน แต่ต้องไม่มีจิตใจที่คิดริษยาต่อความสำเร็จของผู้อื่น มีความบริสุทธิ์ใจ พร้อมทั้งจะให้การสนับสนุนในความสำเร็้นั้นๆ

- ความเป็นกลาง ครอบครัวยุคใหม่ที่ครอบครัวยุคใหม่หรือสังคมประสบกับความเดือดร้อนที่อยู่เหนือวิสัยที่ตนจะช่วยเหลือได้ก็ต้องอาศัยความเป็นกลางของความคิดและการกระทำ ไม่คิดตำหนิและพูดต่อกย้าหรือแสดงอาการลึงโลดดีใจต่อความล้มเหลวของคนรอบข้างครอบครัวยุคใหม่ที่ตนพอมีกำลังจะช่วยประสานหรือช่วยเหลือให้คนรอบข้างนั้นประสบผลสำเร็จก็พร้อมที่จะทำทันที

ดังนั้น งานสวัสดิการสังคมจึงไม่ใช่เป็นงานที่ไกลตัวแต่เป็นงานที่ทุกคนในสังคมต้องช่วยเหลือกันนอกจากการช่วยเหลือของรัฐ การพึ่งพาตนเองจึงเป็นแนวทางที่จะก้าวเข้าสู่ระบบความคิดให้เกิดการผสมผสานระหว่างแนวคิดสมัยใหม่กับแนวคิดที่ต้องพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม คำว่า “สวัสดิการอัตตสรณ์” จึงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้นำมาใช้จริงจริง หากผู้ใดเห็นคุณค่าและได้นำไปใช้

อย่างต่อเนื่องแล้ว บุคคลนั้นคือผู้ที่มีต้นทุน มีกำไร อย่างมหาศาล

๓. พื้นฐานการพัฒนาดน มนุษย์ได้รับการพัฒนาดนซึ่งมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และการถ่ายทอดกันโดยลำดับ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ช่วงหนึ่งของสังคมไทยที่ต้องอยู่ภายใต้ระบบขององค์กร IMF ระบบเศรษฐกิจของเราพังทลายตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ประเทศไทยเป็นหนี้ต่างชาตินับแสนล้านบาท มีจำนวนประชากร ๖๔ ล้านคน แบ่งเป็นครัวเรือนได้ ๑๖ ล้านครัวเรือน แต่ละครัวเรือนมีรายได้โดยเฉลี่ยครัวเรือนละหมื่นบาทเศษ แต่ต้องแบกภาระหนี้สินของชาติโดยเฉลี่ยครัวเรือนละแปดหมื่นบาท แต่ประเทศไทยก็อยู่รอดปลอดภัยมาได้ด้วยการจัดระบบธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การบริหารจัดการที่ดีมีศีลธรรมกำกับ ธรรมาภิบาลจะเกิดขึ้นได้ต้องวางระบบบริหารให้มีคุณลักษณะอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

- ความโปร่งใส (Transparency) คือ บริหารแบบไม่จุกจิกบิ๊บกั๊กเพียงไม่กี่คนหรือมีคนนอกมีใน ทุกขั้นตอนในการตัดสินใจต้องเปิดเผยมีการตรวจสอบได้

- มีผู้รับผิดชอบ (Accountability) คือที่นิยมเรียกกันว่าทุกงานต้องมีเจ้าภาพ กล่าวคือให้มีเจ้าของเรื่องรับผิดชอบ เมื่อเจ้าของเรื่องบริหารผิดพลาดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเศรษฐกิจพัง ผู้บริหารล้มบนฟูกไปตามๆ กัน การบริหารแบบธรรมาภิบาลจะต้องหาผู้รับผิดชอบต่อมาخذใช้ตามความเสียหายได้

ศีลธรรมจึงมีบทบาทการในการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ให้เกิดการกระทำที่ไม่ถูก

ต้อง แต่การพัฒนาจะต้องมุ่งเน้นที่สันติภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมในสหัสวรรษใหม่นี้ เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมไปสู่สังคมเทคโนโลยี และการบริหารจัดการที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้มนุษย์ต้องการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น พัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพจิต การพัฒนาความคิด การพัฒนาสังคม และค่านิยมในการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

พฤติกรรมของมนุษย์จะสมบูรณ์ต้องมีศีลธรรมเป็นรากฐานหลักสำหรับชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานสวัสดิการสังคมที่มุ่งเน้นปรัชญาพื้นฐานว่า การช่วยเหลือใครก็เพื่อให้ผู้นั้นช่วยเหลือตนเองได้ จึงกล่าวได้ว่า ศีลธรรมเป็นบรรทัดฐาน (Norm) เป็นความเชื่อมั่นต่อกันในสังคมไทยที่สืบเนื่องมาจากการยึดมั่นในหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการฝึกฝนอบรม จนเป็นพื้นฐานที่ดีงามทำให้สังคมมีความสงบสุขปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในทุกๆ ด้าน จึงกลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมได้อย่างยั่งยืน คือ เบญจศีล และเบญจธรรม

ศีลธรรมและเบญจธรรม เป็นคำที่คนไทยได้พูดกันติดปากว่า “ศีลธรรม”

ศีลธรรมแบ่งออกเป็น ๒ คำ คือ ศีล และ ธรรม

ศีล คือ เบญจศีล มีความหมายและความเข้าใจทั่วไปหมายถึง “ข้อห้าม” แต่โดยเนื้อหาที่แท้จริงคือการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยหรือให้ปกติ มีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

๑. ไม่เบียดเบียนชีวิตของกันและกัน รวมทั้งการไม่ทำร้ายหรือการฆ่าตัวตาย

๒. ไม่ลักทรัพย์ เบียดบัง ฉ้อโกง หรือทุจริตคอร์รัปชันอันส่งผลให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน

๓. ไม่ประพฤติดุคในกาม เคารพกฎเกณฑ์กติกาและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม

๔. ไม่พูดปด พูดเท็จหรือคำอันไม่จริง อันทำให้ผู้อื่นเสียหายหรือเสียชื่อเสียงรวมทั้งสิ่งที่คุณเองไม่พึงจะได้รับจากการพูดนั้น ๆ

๕. ไม่เสพสิ่งเสพติดหรือดื่มของมึนเมา อันเป็นเหตุให้ขาดสติอาจทำให้มีพฤติกรรมแห่งความผิดทั้ง ๔ ประการข้างต้นด้วย

การรักษาศีลให้บริสุทธิ์จึงเป็นบันไดขั้นพื้นฐานของการใช้ชีวิตในสังคมเป็นการบำเพ็ญบุญที่มีคุณค่ามากกว่าสิ่งที่มีคุณค่าทางวัตถุเป็นจำนวนมาก

ธรรม คือ “เบญจธรรม” หมายถึง “ข้อปฏิบัติ” เพื่อให้เกิดความผาสุกและเป็นการสนับสนุนให้เบญจศีลมีความมั่นคง ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

๑. มีเมตตากรุณา เกื้อกูลต่อชีวิตของกันและกันด้วยความรักและความปรารถนาดีเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์พร้อมทั้งให้ความปลอดภัยซึ่งเป็นกำแพงคอยกันไม่ให้ตกไปสู่ความไม่ดี ไม่งาม ความเลวร้ายและความผิดพลาด

๒. สัมมาอาชีพะ เป็นการประกอบกิจการที่สุจริตในทุกๆ ด้าน ไม่คดโกง ฉ้อฉลในงานที่ทำ ไม่ลักขโมย ไม่นำของผู้อื่นมาครอบครองเป็นของตนเอง

๓. กามสังวร เป็นการสำรวมระวังในกามารมณ์ ไม่ให้ลุอำนาจแห่งความไม่ถูกต้องเหมาะสม

ปฏิบัติตนถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ไม่ทำตามความพึงพอใจของตน เช่น การหาคู่ครองจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยินยอมเท่านั้น ไม่มักมากด้วยกามคุณผิดลูกผิดเมียผู้อื่นด้วยความรักใคร่เสน่หา ต้องควบคุมตนเองให้ได้ เป็นการรักษาสถานภาพความมั่นคงของครอบครัวและลดการดูหมิ่นดูแคลนจากสังคมรอบข้าง

๔. สังจะ ความมั่นคงที่เกิดจากคำพูดไม่เหลวไหล ไม่พูดกลับไปกลับมา มีสังจะวาจาเพราะการพูดที่ขาดความระมัดระวังอาจนำภัยพิบัติมาให้ตน ครอบครัว ชุมชนและสังคมของตนได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว เป็นการสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมได้ง่าย

๕. สติสัมปชัญญะ เป็นการควบคุมพฤติกรรมการมีสติไม่ให้ไปกระทำในสิ่งที่ไม่สมควร เช่น ไม่ระมัดระวังการดื่มสุรา หรือสิ่งมึนเมาจนไม่สามารถควบคุมสติได้ ทำให้เกิดอันตรายต่อตัวเองและผู้อื่นได้อย่างกว้างขวางสติสัมปชัญญะสามารถที่จะทำให้ดำรงตนอยู่ในฐานะพร้อมที่จะทำงานและพร้อมที่สร้างความดีความงามได้อย่างสม่ำเสมอ

คุณค่าของการปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามจะทำให้ตนเองและสังคมได้รับประโยชน์ ดังนี้ คือ

๑. ตนเองไม่เดือดร้อน ไม่มีศัตรู ไม่เป็นอาชญากร และมีมนุษยธรรม มีความสุข

๒. คนอื่นไม่เดือดร้อน ปลอดภัย มีความสุข

๓. สังคมสงบ เรียบร้อย มีสันติสุข

๔. ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง เศรษฐกิจดี ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน

๕. ประหยัดทรัพยากร ไม่เกิดสงคราม และช่วยเศรษฐกิจของโลกได้อีกทางหนึ่ง

สังคมที่มุ่งเน้นการสร้างสวัสดิการ อัตตสรณมีความจำเป็นที่จะต้องมีศีลธรรมซึ่งเป็นหัวใจในการสร้างความดีทางสังคมเป็นการเพิ่มพูน ศักยภาพของบุคคลไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของ สังคมและผลที่ได้รับจึงมากกว่าที่คิด

การปฏิบัติตนและการพึ่งตนเอง (สวัสดิการอัตตสรณ) จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญ ไม่ใช่เน้นวิธีการเชิงรับอย่างเดิมๆ อย่างแต่ก่อน แต่ควรใช้ศีลธรรมเชิงรุกเพื่อกำหนด ศักยภาพของมนุษย์และการพัฒนาสังคม

๔. พื้นฐานการเกื้อกูลทางสังคม สังคม ไทยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นเพราะมีพื้นฐานการ ดำรงชีวิตที่เหมาะสมแก่การใช้ชีวิตให้มีความสุขเพิ่ม พูนสวัสดิการสังคมเพื่อให้สังคมสามารถ พึ่งพาและ ดูแลผู้อื่นได้ เข้าใจระบบวัฒนธรรมของตนเองอย่าง มีคุณค่า หลักสวัสดิการอัตตสรณ มีพื้นฐานเกื้อกูล และดูแลเอาใจใส่กันอันเป็นกลไกที่จะทำให้สถาน ภาพของสังคม ชุมชน หรือ หมู่บ้านร่วมกันประกอบ กิจกรรมอย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน หลักสวัสดิการ อัตตสรณให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิตที่มีความเอื้อเฟื้อ มากกว่าการ แข่งขันที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และสามารถเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจของกันและกันไว้ได้ โดยมีพื้นฐานการ สงเคราะห์กัน ดังนี้

- การแบ่งปัน เป็นพื้นฐานที่คนไทย ได้รับการฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัยที่ฝังรากลึกลงไปสู่ จิตใจ ซึ่งความมีน้ำใจของคนในสังคมไทย คือ ครอบครัวยุคหนึ่งทำกับข้าวอร่อยๆ หรือมีอาหารที่

เพียงพอแก่การบริโภคแล้วนำไปให้อีกครอบครัว หนึ่ง ในสังคมไทยเมื่อทำอะไรมักเผื่อแผ่ไปถึง ครอบครัวข้างบ้านและในละแวกเดียวกัน เหมือนกับ การแลกเปลี่ยนกันอย่างที่เรียกกันว่า กินกันไม่หมด หรือกินไปจนวันตาย แม้แต่ในปัจจุบันก็ยัง มี ลักษณะดังกล่าวกันอยู่โดยเฉพาะ ในแหล่งที่เป็นชุมชน หรือหมู่บ้านยกเว้นบ้านใหญ่ที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยวจะ ไม่มีการเอื้อเฟื้อกันการปฏิบัติกันอยู่อย่างนั้นจนกลายเป็นธรรมเนียมที่ชุมชนนั้นๆ ปฏิบัติกันด้วยความ ประณีตที่กว้างไปกว่านั้นเมื่อสังคมรอบนอกมีปัญหา เช่น เกิดอุทกภัย วาตภัย หรือวินาศภัย การเข้าไปมี ส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือด้วยปัจจัยต่าง ๆ แก่กลุ่มคนเหล่านั้นของผู้ที่ปฏิบัติตนอยู่ในสวัสดิ การอัตตสรณจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติไม่ได้คำนึงว่า กลุ่มที่เกิดปัญหาจะอยู่ในฐานะอะไร หรือฐานะทาง สังคมเป็นเช่นไร ก็จะทำให้การช่วยเหลือโดยทันที

- การให้อภัย หากสังคมที่ตนอยู่ อาศัยมีปัญหาขัดแย้งทางความคิดหรือไม่พอใจกัน ด้วยเรื่องอะไร ด้วยอุปนิสัยที่อยู่บนพื้นฐานหลักสวัสดิ การอัตตสรณก็จะปฏิบัติตนเองไม่ให้เกิดปัญหาต่อ เนื่อง คือด้วยการไม่ผูกใจเจ็บ เป็นหัวใจหลักของ การควบคุมอารมณ์ให้เป็นปกติสูงสุด เพื่อไม่ให้ ปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นในสังคม ชุมชน หมู่บ้าน ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลที่กระทำความผิดได้ กลับตนเองไปสู่การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาดน การให้อภัยจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สังคมสวัสดิการ อัตตสรณถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวดที่จะทำให้ ครอบครัวยุคมีความเข้มแข็ง เป็นผู้มีใจกว้างมีเมตตา มีความรักต่อเพื่อนร่วมสังคม ชุมชน และครอบครัว จะเห็นได้ว่าผู้ที่เข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางสวัสดิ การอัตตสรณจะมีบุคลิกภาพที่ไม่ก้าวร้าว พร้อมรับ

คำแนะนำในข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น วิธีชีวิตเหล่านี้ได้จากกลุ่มคนที่ได้นำหลักพระพุทธศาสนาตามความเชื่อที่ว่า “การให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง” เช่น แนะนำให้ทำความดี ให้เลิกละความชั่ว และทำให้ใจให้ผ่องใสมีความปรารถนาดีต่อกัน ไม่อิจฉาริษยาต่อกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

- การพูดจาไพเราะ ดังบทกลอนของบรมครูสุนทรภู่ กล่าวไว้ว่า “อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก อันลมปากหวานหูไม่รู้หาย” เป็นการตระหนักและรับผิดชอบในการพูดด้วยคำนี้ถึงความรู้สึกที่ว่า “ผู้อื่นเขาต้องการฟังคำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวานเหมือนดังที่เราต้องการ” การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องคำนึงถึงหลักการพูดที่สำคัญดังนี้ คือ

1. พูดจริง คือ คำพูดไม่เสแสร้ง แกล้งทำหรือพูดเพียงเพื่อให้ตนได้รับ ประโยชน์ การพูดความจริงเป็นคุณค่าสำหรับชีวิตและความรู้สึกโดยทั่วไป แล้วเพิ่มพูนความเชื่อถือให้กับของผู้พูดอีกด้วย

2. พูดดี ส่งเสริมประโยชน์ให้แก่ผู้ฟัง การพูดดีเป็นที่พอใจของคู่สนทนา ทั้งยังประสานสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ คือ รู้ว่าเวลาใดควรพูด ควรหาคำชม มากกว่าคำติ ถ้าจะให้คำติก็ต้องดูบุคคล โอกาส และสถานการณ์ โดยทั่วไปทุกคนชอบแต่คำชมมากกว่า แต่คำชมนั้นต้องไม่ใช่จนพุ่มเฟิยจนทำให้บุคคลหลงตัวเองจนเกินไป

3. พูดมีประโยชน์ เพื่อเน้นการสนับสนุนให้กิจกรรมทางสังคมได้รับประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้ประโยชน์ของตนและสังคม

ของตน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนตนต้องเสียไป

4. เป็นการส่งเสริมความสามัคคี เป็นการรวมกลุ่มคนให้มีความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

- การวางตนเหมาะสม เป็นการวางตนเสมอต้นเสมอปลายเหมาะสมแก่ฐานะ หน้าที่ คุณวุฒิ วิทยวุฒิ ไม่ปฏิบัติตนเกินความพอดี อยู่ในบทบาทที่ชัดเจน ใครอยู่ในฐานะอะไรก็ปฏิบัติตนไปตามฐานะนั้นๆ และสามารถพัฒนาตนไปสู่ฐานะที่สูงกว่าได้ตามความต้องการและความสามารถ เช่น ครูกับศิษย์ ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา พ่อแม่กับลูก ครูก็ต้องวางตน ประพฤติปฏิบัติให้ลูกศิษย์เคารพนับถือและยำเกรง เพราะครูเปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่สองของลูก ลูกศิษย์จะลบหลู่ดูถูก หรือทำร้ายครูบาอาจารย์ด้วยกาย วาจา หรือใจ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือพ่อแม่ก็เปรียบเป็นพรหมของลูก ลูกต้องดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อยามท่านแก่เฒ่า ลูกจะตีตัวเสมอพ่อแม่ไม่ได้ และลูกที่วางตัวไม่เหมาะสมกับพ่อแม่ก็จะถูกประณามว่าเป็นลูกไม่ดี ลูกทรพี ได้ หรือผู้บังคับบัญชาก็ต้องวางตนให้เหมาะสม เป็นผู้หลักผู้ใหญ่มีศีลธรรม มีใจเป็นกลางทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไว้วางใจและสามารถปฏิบัติตามได้ทุกเรื่อง ทั้งหมดนี้กล่าวมามีลักษณะที่แตกต่างกันตามฐานะ หน้าที่ของบุคคล ซึ่งก็จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทยที่มีบรรทัดฐานดั้งเดิมมาจากพระพุทธศาสนา

- การสร้างสรรค์สังคม เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่นิ่ง ดุร้ายต่อกิจกรรมที่จะมีแก่สังคม แต่ก็ต้องไม่ทำให้ตนได้รับความเดือดร้อนหรือลำบากในการดำเนินชีวิต รักษา

สิทธิประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เพราะหัวใจของสวัสดิการอรรถธรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนในสังคมมีจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้น ตระหนักในการปฏิบัติตนต่อสังคม เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อบำเพ็ญประโยชน์อันสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสังคมได้

การปฏิบัติในบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีความสอดคล้องกับการสร้างสวัสดิการ อรรถธรรมด้วยความชัดเจน จะต้องมีความพื้นฐานแห่งความเอื้อเพื่อเกื้อกูล และมีสมานฉันท์ปฏิบัติตามภาระกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่พึงต้องการเป็นหลักการที่มีบทบาทสำคัญทางด้านจิตใจของบุคคลทั่วไป การพัฒนาตนในแนวทางสวัสดิการอรรถธรรมนั้นมีปรัชญาตามแนวทางกระแสพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาดอนหนึ่งทรงใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Our loss is our gain” การสูญเสียคือการได้มา ไม่มีอะไรที่ได้มาโดยไม่มีการลงทุน การลงทุนก็เป็นการสูญเสียอย่างหนึ่ง แต่เป็นการสูญเสียที่จะได้ผลตอบแทนในโอกาสต่อไป

การสร้างแนวคิดในโลกแห่งความเป็นจริงที่จะทำคนให้มีศักยภาพและเห็นคุณค่าใน กฎเกณฑ์ ศีลธรรม ระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย หรือแม้แต่การสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาในสังคมก็ถือได้ว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า คนไทยจึงต้องทำความเข้าใจถึงกระบวนการแห่งชีวิตที่จะได้กำไรหรือขาดทุนก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาฝึกฝนอบรม เช่น นักศึกษาต้องการเรียนเศรษฐศาสตร์เพื่อการลงทุน การลงทุนของเขาถือได้ผลการเรียนที่ดีเยี่ยม จะเห็นได้ว่าการลงทุนส่วนนี้เป็นการลงทุนเพื่อแสวงหาวัตถุดิบที่

จะเดินเข้าไปหาส่วนต่างคือกำไร หากเขาไม่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตในแขนงใด ๆ เลย ส่วนนี้ก็ยังคงเป็นต้นทุนกำไรทางความคิด หากได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงก็ยิ่งเป็นกำไรชีวิตเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า และต้องการฝึกอบรมด้านจิตใจ ไปในวัดต่างๆ เป็นเวลาหลายวันหลายคืนต่อครั้ง เมื่อเกิดปัญหาสามารถที่จะจัดการกับปัญหาเหล่านั้นด้วยปัญญาและใจเย็น สุขุมรอบคอบขึ้นกว่าเดิม ซึ่งถือได้ว่า การพัฒนาตนโดยระบบพื้นฐานศีลธรรมจะเป็นตัวหลักให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่เห็นคุณค่า เป็นการสร้างสวัสดิการอรรถธรรมให้แก่ตนอย่างเต็มศักยภาพ

รศ.ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้กล่าวถึงการลงทุนไว้ว่า “ในโลกแห่งความเป็นจริงไม่มีใครได้อะไรมาฟรี ๆ” เมื่อวันที่ ๒๐ - ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖ ที่เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา

สวัสดิการอรรถธรรมเป็นวิธีคิดที่จะทำให้เห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น ไม่ย่อท้อ ไม่ย่อเข่า ไม่เกียจคร้านพร้อมที่จะทำงานทุกประเภท และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขให้ดีขึ้น ดังปรัชญาการทำงานที่ว่า “ไม่ได้งานที่รัก แต่จงรักงานที่ทำ” “สวัสดิการอรรถธรรม” จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สังคมจะต้องทำความเข้าใจและริเริ่มปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับเพราะไม่มีใครทำให้ใครเป็นอะไรได้นอกจากตัวของเราเอง จงพัฒนาความสามารถพึ่งพาตนเองได้ จะกินปลาก็ต้องเลี้ยงปลา ไข่มื้อปลา จะกินเนื้อก็ต้องเลี้ยงเนื้อไข่มื้อเนื้อ นี่เป็นแนวทางแห่ง สวัสดิการอรรถธรรม

อยากเป็นสุขก็ต้องทุกข์ลงทุนก่อน
อยากเป็นก่อนที่ละน้อยค่อยประสม
อยากชนะก็ต้องหมั่นเพียรเรียนอบรม
อยากสุขสมก็ต้องหมั่นเพียรเรียนวิชา

บรรณานุกรม

- พระเทพ โสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระภิกษุสุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร. (2544). การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. วิทยานิพนธ์ ปริญญา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2546). ขาดทุนคือกำไร (โลกนี้ไม่มีอะไรฟรี ภาค 4). กรุงเทพฯ : มติชน.